

Structural Analysis of the First Story of Hoda Barkat's Novel Brid Al-Layl

Fariborz Hoseynjanzadeh¹, Afsaneh hadizadeh^{2*}, Mohammad Shayganmehr³

¹ Associate professor, Department of Arabic language and literature Kashmar university, Iran.

² Phd candidate, Department of Arabic language and literature kashmar university, Iran.

³ Associate professor, Department of Arabic language and literature Kashmar university, Iran.

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Structuralist criticism represents a significant branch of literary analysis that aims to uncover the structures and interrelations among various elements and rules within texts. Roland Barthes (1915-1980), a foundational figure in structuralism, introduced an analytical framework known as the "five narrative codes," which explores the action, enigma, connotation, cultural context, and symbolic layers present in literary works. This study endeavors to examine the structure of Hoda Barakat's novel Bared Al-Layl through a descriptive-analytical lens grounded in Barthes' theory. A key finding from this analysis is the clarification of how Barakat utilizes sub-narratives presented through correspondence to shape character development and address social issues such as war and refugee experiences. The research also highlights deficiencies in effective patterns at both familial and societal levels, alongside themes of obedience and deprivation that contribute to creating imbalanced personality traits within the protagonist. Furthermore, it was observed that in the initial story of Bared Al-Layl, Barakat occasionally enhances her educational themes using proverbs, religious beliefs, and colloquial expressions. Keywords: Structural analysis, Roland Barthes' codes, Bared Al-Layl, Hoda Barakat
Received: 29/01/2024	
Accepted: 25/12/2024	

Cite this article: Hoseynjanzadeh, Fariborz, Hadizadeh, Afsaneh, Shayganmehr, Mohammad (2025) *Structural analysis of the first story of Hoda Barkat's novel Bared Al-layl based in Roland Barthes's theory of codes*. (2025) The Quarterly Journal of Lisān-i mubīn, Vol 17, New Series, No 61, Autumn, 2025, pages 107-129.

DOI: 10.30479/lm.2024.19901.3685

Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Imam Khomeini International University.

This article is an open access article licensed under the [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License \(CC BY NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

***Corresponding Author:** Afsaneh Hadizade

Address: 2. Phd candidate, Department of Arabic language and literature kashmar university, Iran.

E-mail: Afhadizade@gmail.com

Introduction

Structuralist criticism represents a significant branch within literary text analysis, with Roland Barthes (1915-1980) recognized as a foundational figure in this school of thought. His theoretical framework, referred to as the "five narrative codes," facilitates a comprehensive exploration and analysis of texts through various lenses, including hermeneutic, proairetic, connotation, cultural, and symbolism. This descriptive-analytical research focuses on examining the structural elements of the inaugural story from Hoda Barakat's *Bareed Al-Layl* (The Night Mail) utilizing Barthes' theoretical constructs. The current paper articulates how the author employs sub-narratives presented through letters while highlighting deficiencies in familial patterns and addressing themes such as war's impact and deprivation—factors contributing to the protagonist's psychologically imbalanced character layers. The study identifies five key elements (action, enigma, connotation, cultural context, and symbolism) within the narrative framework of the initial story. It concludes that Barakat enhances her educational themes through proverbs and religious convictions while reflecting on the protagonist's actions that align with her narrative strategy (Miremedi, 2005:52). Furthermore, it notes how meaningful elements enable indirect character introductions to readers (Payandeh, 2018:224). The analysis also delves into how symbolic codes shape textual construction through binary oppositions and how cultural codes reveal underlying cultural significances.

Methodology

In this study, employing Roland Barthes' code theory, an examination is conducted to uncover and illustrate evidence from the initial story of Hoda Barakat's novel *Bareed Al-Layl*, which reflects this quintuple code. The research highlights the signs that the author inadvertently utilizes from these codes. By employing tables and categorizing evidence, a textual analysis is performed, with subsequent categorizations addressing implicit meanings that may indicate the author's engagement with this theoretical framework. These tables elucidate symbolic codes that pertain to binary oppositions, followed by instances of symbols that the author has embedded within the narrative through epistolary elements. The analysis proceeds to explore additional codes, supported by textual evidence derived from Hoda Barakat's narrative.

Results

This examination revealed various elements within its framework. Initially, concerning the hermeneutic code, a central enigma arose regarding why a migrant would initiate writing a letter when they are aware that no recipient exists in the outside world to receive it. Additionally, due to the non-linear portrayal of time within the narrative, establishing clear beginnings and endings becomes problematic. Early in the novel, readers encounter answers to some questions; however, others are elucidated by its conclusion through different codes. Within the action code, a pivotal aspect identified was how the protagonist begins their letter with romantic undertones, which leads readers to anticipate a sequence of events following this tone. Nonetheless, according to Barthes' framework—which includes an element termed "surprise"—the narrative subsequently introduces an entirely different theme: reflections on maternal behavior during the protagonist's childhood. The connotative code emerges as particularly significant within this narrative since all events and characters—both primary and secondary—embody implicit meanings. Notably, it was established that the character playing a central role in narrating and developing the story is an "Arab migrant," who remains unnamed throughout; thus, all aspects of the novel center around him. The author's deliberate choice not to assign an identity or name to this crucial character highlights thematic depth and complexity within the narrative. Amongst key interpretations derived from this text are expressions such as "kainātun bilā jins," indicating women's diminished significance in war-affected regions and implying that women in such contexts can no longer be acknowledged for their feminine qualities—as if they have never possessed them at all. In terms of symbolic codes, several significant symbols emerged: letters represent all unexpressed thoughts of an Arab migrant while a European beloved symbolizes an idealized land abundant with peace and all desirable attributes sought by individuals. The symbolic contrasts further delineate conflicts between

the protagonist's identity and that of his beloved as complementary figures. At a cultural level, it can be asserted that prevailing ideologies—reflected through authorial commentary on character conditions—emphasize resistance to oppression, condemnation of oppressive rulers, and an elevation of freedom as core values.

Conclusion

According to Roland Barthes' model, the signs associated with the five narrative codes in Hoda Barakat's first story from *Bareed Al-Layl* emerge from the interplay between Eastern and Western cultures. The author successfully attains the text's ultimate aim without making specific references to names, characters, or contexts. By leveraging a variety of sub-narratives to convey profound themes such as war, migration, and alienation, she establishes a compelling credibility within her narrative. Notably, one of the literary strengths of this novel lies in its innovative narrative structure presented through an epistolary form, alongside character portrayals that do not explicitly identify individual traits or fully delineate settings. A critical outcome of this analysis is a detailed examination of how Barakat employs sub-narratives within letter writing for both character development and the conceptualization of social issues like war and refugee experiences. Furthermore, it was identified that the central figure in both narration and storytelling is the "Arab migrant," who remains unnamed throughout; thus, all aspects of the novel are centered around him. The decision not to provide a name or identity for this essential character highlights both thematic depth and the multilayered quality inherent in the narrative.

تحلیل ساختاری داستان اول از رمان «برید اللیل» هدی برکات

فربرز حسین جانزاده^۱، افسانه هادیزاده^{۲*}، محمد شایگان مهر^۳

^۱ استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه آزاد کاشمر، ایران.

^۲ دانشجوی دکتری گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه آزاد کاشمر، ایران.

^۳ استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه آزاد کاشمر، ایران.

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

دریافت:

۱۴۰۲/۱۱/۰۹

پذیرش:

۱۴۰۳/۱۰/۰۵

یکی از شاخه‌های نقد متون ادبی، نقد ساختارگرا است که در آن به کشف ساختارها و روابط میان اجزا و قوانین پرداخته می‌شود. «رولان بارت» (۱۹۱۵-۱۹۸۰م) یکی از پایه‌گذاران مکتب ساختارگرا است. وی شیوه‌ای به نام «رمزگان پنجگانه» برای تحلیل متن ارائه داده است که لایه‌های کنشی، معنایی، ضمنی، فرهنگی و نمادین متن را کشف می‌کند. پژوهش حاضر می‌کوشد بر پایه روش توصیفی تحلیلی، ساختار رمان «برید اللیل» نوشته هدی برکات را با تکیه بر این نظریه بررسی می‌کند. از مهم‌ترین نتایج به‌دست‌آمده از این تحلیل، تبیین نوع استفاده نویسنده از خرده‌روایت‌ها در قالب نامه‌نگاری، برای شخصیت‌پردازی و مفهوم‌سازی مسائل اجتماعی مانند پدیده جنگ و پناهندگی است و به فقدان الگوهای کارآمد در سطح خانواده و اجتماع نیز اشاره دارد. همچنین طرح‌واره‌های اطاعت و محرومیت را نیز می‌توان دید که منجر به ایجاد لایه‌های نامتعادل شخصیتی در قهرمان داستان شده است. مشخص شد که در داستان اول از رمان «برید اللیل» نویسنده گاهی با بهره‌گیری از ضرب‌المثل‌ها یا بعضی اعتقادات مذهبی و تکه‌کلام‌ها مفاهیم تعلیمی خود را تقویت است.

واژگان کلیدی: تحلیل ساختاری، رمزگان رولان بارت، رمان برید اللیل، هدی برکات.

استناد: حسین جانزاده، فربرز؛ هادیزاده، افسانه؛ شایگان مهر، محمد (۱۴۰۴). تحلیل ساختاری داستان اول از رمان «برید اللیل» هدی برکات، فصلنامه علمی لسان مبین، سال هفدهم، دوره جدید، شماره ۶۱، پاییز ۱۴۰۴، ص ۱۲۹-۱۰۷.

DOI: 10.30479/lm.2024.19901.3685

حق مؤلف © نویسندگان.

ناشر: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

۱. مقدمه

در حال حاضر یکی از روش‌ها در مطالعه و تحلیل ساختاری روایات، استفاده از نظریهٔ رمزگان رولان بارت است که محققان فراوانی برای تجزیه و تحلیل ساختاری رمان‌های معاصر از این نظریه استفاده نمودند. رولان بارت (۱۹۱۵-۱۹۸۰م) در عرصهٔ نقد ادبی، از پیشگامان ساختارگرایی، نشانه‌شناسی و نظریهٔ پردازی چند جانبه‌نگر به شمار می‌آید. او در کتاب خود به نام (اس/زد) رویکردی برای تحلیل متون روایی ارائه می‌دهد که به «رمزگان پنجگانه» معروف است و براساس این رمزگان می‌توان به نظم قابل رؤیتی در متن دست یافت. این کدها شامل: ۱- رمزگان کنشی ۲- رمزگان هرمنوتیک ۳- رمزگان نمادین ۴- رمزگان فرهنگی و ۵- رمزگان معناشناختی هستند.

رمان «برید اللیل» نوشتهٔ هدی برکات تازه‌ترین اثر این رمان‌نویس لبنانی است. او در نگارش این رمان مسائلی فراتر از حواشی متن و شخصیت‌پردازی را مورد توجه قرار داده است. وی معتقد است که می‌توان به مقصود نهایی متن دست یافت؛ بی‌آنکه به اسامی، شخصیت‌ها و موقعیت‌ها به‌طور خاص اشاره‌ای نمود. او توانسته تنها با تکیه بر تعدد خرده‌روایات برای بیان مفاهیم تأثیرگذاری چون جنگ، مهاجرت و غربت، باورپذیری خوبی را ایجاد نماید. این رمان در ارتباط با اوضاع مهاجران عرب نوشته شده است که بر اثر جنگ و فقر، وطن خود را ترک نموده و به دیگر کشورهای غربی کوچ کرده‌اند. از برجستگی‌های ادبی این رمان می‌توان به تازگی ساختار روایی اشاره نمود که همان قالب نامه‌نگارانه است؛ همچنین می‌توان از نقش‌آفرینی شخصیت‌ها نام برد که بی‌آنکه به مشخصات فردی آن‌ها به‌طور مستقیم اشاره‌ای شود یا اینکه حتی مکان‌ها به‌طور کامل معرفی شوند، روایت جالبی را شکل داده است. رویدادهای این رمان همگی در قالب نامه‌هایی هستند که شخصیت‌ها با هم ردوبدل می‌کنند. پژوهش حاضر بر آن است که به دنبال تحلیل داستان اول از این رمان، براساس کدهای پنجگانهٔ بارت، به این دو پرسش پاسخ دهد: براساس رمزگان بارت، به‌ویژه رمزگان معنایی، کدام معانی در رمان غالب هستند؟ مقولهٔ کدهای کنشی، نمادین، هرمنوتیک و فرهنگی چگونه در ساختار رمان بازتاب دارند؟

۱-۱. پیشینهٔ پژوهش

در ایران و برخی کشورهای عربی، رمان «برید اللیل» از جنبه‌های مختلف بررسی شده است. ازجمله این موارد می‌توان به پژوهش فاطمه عابدینی و همکاران (۱۴۰۰ه.ش) اشاره نمود که با «بررسی اپیزودی در رمان برید اللیل» به این نتیجه رسیدند که این رمان از چندین خرده‌روایت تشکیل شده است.

همچنین سمیه خداوردی و همکاران (۱۴۰۰ ه.ش) در تحقیق خود با عنوان «تجلیات المیتاسرد فی روایة برید اللیل لهدی برکات» جلوه‌های فراوایتی را در این اثر بررسی کردند. ایشان به این نتیجه رسیدند که هدی برکات در رمان خود به تکنیک «میتا سرد» فراوایت توجه بسیار داشته است. این تکنیک عنصر محوری در تجربه رمان‌نویسی وی است و به‌وضوح در شکل‌گیری ساختارهای فنی روایت او نقش داشته است. در ادامه می‌توان به مقاله مهران معصومی و همکاران (۱۴۰۱ ه.ش) اشاره نمود که با عنوان «تکنیک آشنایی‌زدایی اشکولوفسکی در اپیزودهای رمان برید اللیل» نگاشته شده است. در این پژوهش نویسندگان به این نتیجه دست یافتند که در این رمان از عنصر آشنایی‌زدایی در شخصیت‌پردازی استفاده شده و زیرساخت، پیرنگ روایت‌پردازی رمان به‌صورت اپیزودهایی مستقل و در قالب نامه نگاری ارائه شده است.

همچنین بوقرة ایمان، القاسم نسیمه و العربی وسیلة در پایان‌نامه خود با عنوان «بنیة الشخصية فی روایة برید اللیل» لهدی برکات (۲۰۱۹-۲۰۲۰م) رمان برید اللیل را به سه فصل تقسیم کرده‌اند که شامل (خلف النافذة، المطار، موت البوسطی) می‌شود. نگارندگان هر قسمت را بررسی کرده‌اند و توضیح داده‌اند و به نظریه های روایت مدرن توجه و اهتمام زیادی داشته‌اند. از نظر نویسندگان پایان‌نامه امر حائز اهمیت در این رمان، این است که نویسنده افکار، عقاید و هرچه در تصور دارد در متن اثر خود ارائه می‌دهد.

مهران معصومی و همکاران (۱۴۰۰ ه.ش) نیز در پژوهش «انعکاس ناله‌های درونی فرودست در پرتو واگویه‌های درونی برید اللیل» از مشکلات مردم سرزمین لبنان رونمایی می‌کنند که در قالب انواع واگویه به تصویر کشیده شده است.

همچنین مقاله «واکوی نوشتار زنانه رمان برید اللیل هدی برکات در پرتو نظریه نقد وضعی زنان از الین شوالتر» نوشته غریب خلیل‌نژاد اصل و همکاران (۱۴۰۲ ه.ش) ادبیات را از منظر نقش زنان و آثار زنان نقد می‌کند. نتیجه پژوهش این است که هدی برکات نویسنده‌ای پیشتاز در کاربرد صفات زنانه و هنجارشکن در این زمینه است.

فاطمه اکبری‌زاده (۱۴۰۱ ه.ش) در پژوهشی با نام «الکرنفالیة فی روایة برید اللیل لهدی برکات» زندگی جوامع بشری را با ویژگی‌های ملیت‌ها، هویت‌ها، ایدئولوژی‌ها و زبان‌های متعدّد بیان می‌کند و نتایج حاکی از آن است که این رمان از طریق زبان رسمی نامه، زبان شخصیت‌های متعدّد را نشان می‌دهد و با چندزبانگی، گفتمان دوصدایی رقم می‌زند و خصایص هریک از این زبان‌ها را نشان می‌دهد.

۲. بحث و بررسی

۱-۲. رمزگان هرمنوتیک

در تعریف این رمزگان باید گفت: «در واقع همان داستان‌گویی است که به واسطه آن در روایت ماجرا سؤالات و ابهاماتی مطرح می‌شود که گره‌های داستان را برای خواننده به وجود می‌آورند که سرانجام در انتهای روایت به آن‌ها پاسخ داده می‌شود». (سجودی، ۱۳۸ ه.ش، ص ۱۵۴) در اصل این کد به بازگشایی معماهای داستان و به قول خود بارت «الگوی پلیسی» که در واقع همان واحدهای معنایی هستند که طرح معما می‌کنند و با تأخیر پاسخ را ارائه می‌دهند و به پیشبرد روایت کمک و مخاطب را مجاب می‌کنند پیگیر رمزگشایی از معماها در داستان باشد. بارت ده مرحله را هنگام طرح و حل معمای داستانی شناسایی کرده است: «۱- موضوعیت بخشی: یعنی در روایت چه چیزی معماست؛ ۲- موقعیت یابی: تصدیق‌های دیگر معما؛ ۳- فرمول‌بندی معما؛ ۴- نوید پاسخ‌گویی به معما؛ ۵- پیش‌دستی برای پاسخ درست؛ ۶- ابهام‌آمیختگی فریب و حقیقت؛ ۷- انسداد: معما قابل حل نیست؛ ۸- پاسخ تعلیقی: به پاسخی گفته می‌شود که همراه با تأخیر برای خواننده آشکار شود؛ ۹- پاسخ جزئی: فقط قسمتی از وجوه حقیقت آشکار می‌شود؛ ۱۰- افشای حقیقت». (بارت، ۱۳۹۴ ه.ش، ص ۲۱۵-۲۱۶).

واحدهای هرمنوتیک و پرسش‌برانگیزی که از متن داستان استخراج شده‌اند، به این صورت هستند که نامه اول خطاب به محبوب نوشته شده است؛ اما راوی در ابتدای امر، شروع به بیان خاطرات کودکی سخت و دردناک خود می‌نماید و همچنین به گله و شکایت از سبک رفتار مادرش با او در عنوان کودکی می‌پردازد. در جمله آغازین نامه می‌گوید که همواره تمایل داشته است نامه‌ای برای مادر خود بنویسد و شرح حال خود و دل‌خوری‌ها و گره‌های ذهنی به‌جامانده از کودکی‌اش را به زبان آورد؛ اما آن نامه را هرگز ننوشته است. به نظر می‌رسد پرسش اصلی که داستان حول محور آن می‌چرخد، همان پرسشی است که خود قهرمان داستان، به صورت مونولوگ در ابتدای امر بیان می‌کند و آن این است: چرا در طی این سال‌ها او هرگز نامه‌ای را که از اعماق قلبش نیاز داشته که برای مادرش بنویسد، ننوشته است؟ «فی حیاتی کلها لم أكتب رسالة واحدة هناك رسالة وهمية بقيت أكتبها سنوات طويلة في رأسي ولم أكتبها، كنت أنوي أن أكتب إلى أمي عن تلك اللحظة التي وضعتني فيها في القطار، وحدي وأنا في الثامن أو التاسع...». (بركات، ۲۰۱۸ م، ص ۹).

در توضیح مراحل رمزگان هرمنوتیک بیان شد که یکی از این مراحل، استفاده از عنصر فریب و ابهام است. بدین صورت که در ابتدا راوی اطلاعات اولیه را در اختیار خواننده می‌گذارد و مخاطب با توجه به داده‌های اولیه و به صورت پیش فرض، جواب معماها را حدس می‌زند و پایان احتمالی برای داستان در نظر می‌گیرد؛ حال آنکه نویسنده در پی غافل‌گیری مخاطب است.

سؤال مهم دیگری که برای مخاطب حین خواندن نامه پیش می‌آید، حضور نامحسوس مرد غریبه‌ای است که قهرمان داستان را از همان ابتدای رمان زیر نظر دارد. خواننده از خود می‌پرسد این مرد ناشناس کیست، چرا او را زیر نظر دارد و چه نقشی در ادامه داستان خواهد داشت: «هناک رجل لا یکف عن النظر فی اتجاهی یخرج الی الشرفه و عینه علی و من وراء زجاجها یبقی وقتاً طویلاً مستدیراً...» (همان: ۱۵) پس از مطرح کردن حضور فرد ناشناس، راوی تغییر موضع می‌دهد و به ابتدای داستان بازمی‌گردد. این نوع نگارش در اصل به همان پاسخ تعلیقی اشاره دارد که بارت در مرحله هشتم از مراحل دهگانه کد هرمنوتیک بیان نموده است. اینجا راوی دلیل خشم و دلزدگی‌اش را از مادر بیان می‌کند که ریشه در عملکرد سخت گیرانه و به دور از عاطفه مادر در قبال او دارد: «خذی قراراً و أعطینی فرصة أن أشرح لک، ربما بقلیل من التفاصيل إلی أين ذهب بی قطار الریف ذاک...» (همان، ص ۱۸).

از دیگر مراحل تحلیل کد هرمنوتیک، پاسخ جزئی به معماهاست، بدان معنا که بعد از طرح یک سؤال در داستان، راوی به مرور برخی از وجوه حقیقت را آشکار می‌نماید. خواننده تا اینجا متوجه شده است که سرخوردگی و دلزدگی‌های قهرمان داستان که به موجب آن‌ها محبوبش را از دست داده است، ریشه در کودکی او داشته است؛ مخصوصاً در جایی که به صورت حدیث نفس خطاب به محبوبش می‌گوید که مادرش به همه چیز حتی حیوانات خانگی اشان اهمیت می‌داد، به جز او: «کانت تُعنی بالدجاجة المریضة تحملها النارُ بَطْعَمِها الحَب وَکانت تبکی حزناً لسماعها ثغاء الحملان المفقومة عن حلیب أمها إلا أنا...» (همان، ص ۱۸).

پیش‌تر گفتیم که انسداد در روایت داستان، یکی دیگر از مراحل طرح و حل معماهای رمان است. در گام بعدی برای اینکه خواننده کاملاً ناامید نشود و همچنان با شور و اشتیاق داستان را دنبال نماید، پاسخ تعلیقی است؛ بدان معنا که گزینه‌هایی را به عنوان جواب در اختیار خواننده قرار می‌دهد. به عنوان مثال، راوی در اوایل داستان ما را از وجود فردی غریبه و مرموز آگاه ساخته است که از پنجره ساختمان

روبه‌رویی، قهرمان داستان را زیر نظر دارد؛ اما از دلیل این کار چیزی بیان نشد. تا اینکه دوباره این اتفاق می‌افتد؛ اما این بار قهرمان داستان دلیل فرضی برای این کار آن فرد غریبه بیان می‌کند، مبنی بر اینکه شاید آن فرد کلاً تمایلات هم‌جنس‌گرایانه دارد که به‌صورت ممتد و منجرکننده‌ای او را می‌نگرد: «أعتقد أنه بات على أن أتكلّم مع هذا الرجل الذي لا يكفّ عن التّظر. ربّما تفاهمنا. سأقول له إنّي بصراحة أحبّ النساء فقط و ليس لدى أيّ موقف سلبيّ من المثليّين بل لي أصحاب عزيزون علىّ» (همان، ص ۱۹).

گفت‌وگوی درونی شخصیت اول داستان همچنان ادامه دارد. در همین اثنا سؤالی مطرح می‌کند و پیش از اینکه خواننده بتواند جوابی برایش فرض کند، خود به آن پاسخ می‌دهد. این عمل را که یکی از مراحل دهگانه بارت در کد هرمنوتیک است «پیش‌دستی در افشای حقیقت» می‌گویند؛ مثلاً در جایی قهرمان داستان در ذهنش خطاب به محبوبش می‌گوید: تو را به کدام زندگی دعوت کنم؟ من تا حدّ ذلّت بی‌پولم... «معك الحق الى أى حياة قد أدعوك؟ فأنا مفلس حتى المهانة...» (همان: ۲۵). «استفاده از این دست جملات پرسشی، یکی از نمودهای زبانی زنان است و پرسش‌ها برای شفاف کردن گفتار و تأیید از سمت مخاطب است. اصولاً پرسش، قدرت اظهار قطعی را کاهش می‌دهد و نشانگر دودلی و ناامنی است و اشخاصی که مکرراً از جملات پرسشی استفاده می‌کنند، نشان می‌دهند که به اظهارات خویش مطمئن نیستند» (برهومه، ۲۰۰۲م، ص ۱۲۶).

واحد‌های سؤال‌برانگیز دیگری هم در متن به‌وضوح مشاهده می‌شود که تا اواسط روایت اصلاً به آن‌ها جوابی داده نمی‌شود. مانند اینکه کل این اتفاقات و گفت‌وگوها در کدام کشور و کدام شهر اتفاق افتاده است و اساساً شخصیت‌های داستان اصالتاً متعلق به کدام کشور هستند. به این حالت «انسداد معما» می‌گویند. به جواب این سؤال که راوی در کدام کشور سکونت دارد اشاره خاصی نمی‌شود؛ فقط در جایی عنوان می‌کند که او به‌خاطر آزادی‌خواهی و دموکراسی‌طلبی از کشور عربی خود به کشور اروپایی مهاجرت کرده است: «يُهنئنا على إقامتنا بالمنفى - مثله - لأننا طلاب حرية و لانتحمل القمع و التخلّف في بلداننا العربية...» (بركات، ۲۰۱۸م، ص ۲۵). یا در جای دیگری بیان می‌کند که چطور بدون اقامت در این کشور زندگی کند؛ در حالی که او مهاجر غیرقانونی است: «ثم بدأت أفكر كيف سأعيش هنا من دون إقامة. مهاجر غير شرعي لن يُحصّل عملاً...» (همان، ص ۲۷).

در ادامه داستان، راوی دوباره به واحد پرسشی قبلی، یعنی وجود فرد غریبه‌ای بازمی‌گردد که با نگاه کردن‌های گاه‌وبیگاه و زیر نظر داشتن‌های آزاردهنده‌اش، قهرمان داستان را تحت فشار گذاشته بود. به این مرحله از کد هرمنوتیک «حل نهایی معما» می‌گویند، که بالاخره خواننده به جواب صحیح دست پیدا می‌کند. در اینجا قهرمان داستان متوجه می‌شود آن فرد مذکور، در واقع همان عضو اداره امنیت است که به‌خاطر غیرقانونی بودن مهاجرتش، گذرنامه‌اش را تمدید نکرده است و حال به او مشکوک شده‌اند و به همین علت اعمال و رفتار او را زیر نظر گرفته‌اند: «إِنَّهُ هُوَ نَفْسُهُ! إِنَّهُ أَحَدُ رِجَالِ الْمَخَابِرَاتِ. هُوَ رَجُلُ مَخَابِرَاتِ أَرْسَلَهُ مِنْ رَفُضِ تَجْدِيدِ جَوَازِ سَفَرِي فِي الْقَنْصَلِيَّةِ...» (همان، ص ۲۹).

۲-۲. رمزگان کنش روایی

«کنش» عمل یک برنامه روایتی است که در آن کنشگر، عامل مجموعه‌ای از کنش‌هاست که در زمان و مکانی خاص انجام می‌دهد» (میرعمادی، ۱۳۸۴.ش، ص ۵۲) «در واقع هرجا واحدی در داستان به مخاطب نشان دهد که داستان و توالی کنش‌ها چگونه پیش می‌روند، با استفاده از این رمزگان مشخص می‌شود؛ اعم از گشودن دری یا کشتن فردی در داستان» (ر.ک: احمدی، ۱۳۹۲.ش، ص ۲۴۰) «بارت معتقد است، یافتن کنش‌های موجود در یک متن برعهده خواننده است و باید با دنبال کردن زنجیره رویدادها انجام دهد» (صفینی و همکاران، ۱۳۹۰.ش) حال، رمزگان کنشی که خواننده در این داستان با آن‌ها روبه‌رو است به این صورت پیش می‌رود:

صحنه‌پردازی و شروع روایت که در ضمن آن، درباره شخصیت‌ها، خصوصیات فردی و پیشینه اخلاقی افراد حاضر در داستان توضیحاتی داده می‌شود و مخاطب با فضای کلی روایت آشنا می‌شود. در شروع داستان به چگونگی و دلیل نوشتن نامه اشاره می‌کند: «عزیزتی... یجب أن تبدأ الرسائل.. فی حیاتی کلها لم أكتب رسالة واحدة» (برکات، ۲۰۱۸، ص ۹). در این جملات دو فعل «تبدأ» و «لم أكتب» رمزگان کنشی هستند که شروع روایت را بیان می‌کند. کلمه «عزیزتی» به محبوب شخصیت اصلی داستان اشاره دارد که شخصیت فرعی اول محسوب می‌شود و نامه، معلول حوادثی است که بین او و شخصیت اصلی روی داده است. فعل‌های مشخص‌شده در تمام شاهد مثال‌ها، به نوع کنش شخصیت اصلی یا شخصیت‌های فرعی روایت اشاره دارد و موقعیت کنشگر و مسیر داستان را تعیین می‌کند.

«و أنا ینبغی لی القول، خائف، مرعوب، وحید، مستوحش و عدا ئی مذ تحرک القطار» (کنش روایی) و «عندی رغبة فی ایذاء شخص لا أعرفه، حتّی لا أجد له أَعذاراً» (کنش قهرمان) «أطلق رغباتی من دون

استعمال عقلی» (صحنه پردازی) (همان، ص ۹). ابراز حس سرخوردگی از عملکرد مادرش (شخصیت فرعی دوم) در دوران کودکی و یادآوری زمانی که او را در قطار گذاشت و به شهر دیگری فرستاد.

«و لأنک رومنطیقیة و تکتئبین ساعة المغیب و لأنک تُحبین الرسائل المكتوبة علی الورق» (صحنه پردازی) «سأکتب الیک رسالۀ، ربما تكون الرسالۀ الوحیدة فی حیاتی کلها، ارسالاً و إستلاماً» (کنش قهرمان) (همان، ص ۱۰). در این قسمت علت نامه نگاری برای محبوب را بیان می کند و اذعان می دارد که به دلیل علاقه خاص او به نامه های کاغذی و صندوق پست، از این روش برای برقراری ارتباط و ابراز ندامت و طلب بخشش استفاده کرده است.

«قلیلٌ ما أذکره عن ذلک المكان و سکانه و هو مثيرٌ للتعزّز. حتی یأتی فی المنامات یکون کالکوابیس. هذه أمکنه یأکلها الجرب بل البرصُ فتفتت و تقع من الذاکرة كأصابع المجذومین قاحلهً و مریضۀ بفقرها» (تصویرپردازی). (همان، ص ۱۴). صحنه بعدی که قهرمان رمان برای خواننده ترسیم می کند، تصویر روستای دوران کودکی اش به همراه ساکنان آنجاست. یادآوری خاطرات فقری که دچارش بوده، بیماری هایی که به خاطر نبود بهداشت سرتاسر آن روستا را فراگرفته و مردم دسته دسته فوت می کردند. او با آوردن فعل «قلیلٌ ما أذکره» کنشگری می کند که نشان از بی علاقه گی به یادآوری آن دوران برای او دارد.

«هناک رجلٌ لایکف عن النظر فی إتجاهی. ینخرج الی الشرفه و عینه علی منذُ مدة بدأتُ أتضایق منه و قد أشرتُ الیه بظاهر یدی» (همان، ص ۱۵). با ورود شخصیت فرعی سوم به داستان یعنی همان مرد ناشناس پشت پنجره، شخصیت اصلی با به زبان آوردن جملاتی مانند: «أتضایقُ و قد أشرتُ» کنش ظن و گمان و بدبینی را ابراز می کند و از حضور فرد مرموز، اظهار ناخشنودی می کند.

«عملتُ عندَ ذلک العسکری الإنقلابی (کنش قهرمان) الذی فتح جریده لیُعَلم الخلیقه اصول الدیمقراطیة و کان فی کل مداهمه لمفتشی وزارة التشغیل یُفرغُ المكاتب من الموظفين... یهتئنا علی إقامتنا بالمنفی مثله لأننا طلاب حریة» (همان، ص ۲۵). تنها در قسمت پایانی نامه، کنش راوی را از حضورش به صورت غیرقانونی در کشور می بینیم که به علت اختلافاتی که با حکومت سابق بر سر مسائل دموکراتیک و آزادی داشته به این کشور تبعید شده است.

نویسنده در این رمان ساختار معمول داستان‌پردازی را نادیده می‌گیرد و گاهی با نگاه به اتفاقات گذشته و بازگشت دوباره به زمان حال، تسلسل زمان خطی را بر هم می‌زند. در این داستان سه کنشگر حضور دارند که شامل مادر قهرمان داستان، محبوب او و همسایه‌ای مرموز می‌شود که خواننده می‌تواند براساس توالی رویدادها، حرکت‌ها و فعالیت‌های کنشگران را بیابد. چنان‌که از متن داستان پیداست، دو رمزگان هرمنوتیکی و کنشی در خدمت فرم روایی هستند و می‌توان این دو را رمزگان روایی یا پیرفت دانست که در راستای فروبستن چندگانگی متن و تکرر معنا عمل کرده و درصدد سیر تقویمی از آغاز تا پایان است که در جریان آن نهایتاً معنایی حل می‌شود؛ اما هدف سه رمزگان دیگر کشف معنای پنهان در داستان است. «بنابراین می‌توان آن را رمزگان بدون پیرفت نامید؛ چون عین رمزگان روایی عمل کرده و معنایی می‌آفرینند که سیر روایت را مختل کرده است و خواننده و متن را به عرصه‌های بینامتنی فراتر داستان وارد می‌کند» (آلن، ۱۳۸۵ ه.ش، ص ۱۳۸).

۲-۳. رمزگان معنایی یا دالی

استفاده از عناصر معنایی به نویسنده این امکان را می‌دهد که ویژگی‌های شخصیت‌های داستان را به‌طور غیرمستقیم به خواننده بشناساند یا معنایی ضمنی به مکان‌ها و رویدادها بدهد (پاینده، ۱۳۹۷ ه.ش، ص ۲۲۴-۲۲۵). «این رمزگان معناهای ضمنی با دلالت‌های ویژه‌ای را در برمی‌گیرد که از عناصر مختلف متن روایی واژگان، تعبیر و جملات برداشت می‌شود» (بارت، ۱۹۷۰ م، ص ۱۸). از مهم‌ترین رمزگان معنایی که در متن نامه اول رمان برید اللیل، بار خصلت‌نما و ضمنی دارند، می‌توان به این موارد اشاره نمود:

الف- «رَبِّمَا تَكُونُ الرِّسَالَةُ الْوَحِيدَةُ فِي حَيَاتِي كُلِّهَا، إِرْسَالاً وَاسْتِلَاماً» (برکات، ۲۰۱۸، ص ۱۰) ارسالاً و استلاماً نشان از این دارد که شخصیت اصلی داستان تاکنون فرستنده هیچ نامه‌ای نبوده و تا این لحظه برای نوشته‌هایش هیچ گیرنده‌ای نیز در بیرون وجود نداشته است و به کار بردن این دو اصطلاح در توصیف، می‌تواند دال بر منزوی بودن قهرمان داستان باشد.

ب- «لَا أَقُولُ سَوَى مَا يَقْفُرُ إِلَى حَلْقِي حِينَ أَفْتَحُ فَمِي» (برکات، ۲۰۱۸، ص ۱۱) این عبارت دال بر متزلزل بودن و بی‌ثباتی در فکر و سخن گفتن اوست و نشان از این دارد که در ورای سخنانش هیچ ایده و موضوع خاص وجود ندارد.

ب- «لا أريد أن أترك لك نافذةً مفتوحةً فالحميمية ورطبة» (همان، ص ۱۱). نافذة و ورطه، هر دو معنای تلویحی دارند و آن چیزی نیست جز نشان دادن بی‌علاقگی شخصیت اصلی داستان به ایجاد رابطه عاطفی و دلالت بر ترس او از هر نوع وابستگی به محبوبش دارد.

ت- «لم يكن هناك نساءٌ تحبّ أو تُحبّ، كان هناك كائنات بلا جنس» (همان، ص ۱۳). «به کار بردن اصطلاح کائنات بلاجنس، دال بر بی‌اهمیتی جنسیت در کشورهای جنگ‌زده و فقیر است که به‌صورت ضمنی به نبود عشق و ملزومات آن در چنین جوامعی اشاره دارد؛ زیرا اقشار مختلف مردم صرفاً درگیر امرارمعاش هستند و زمانی برای ابراز محبت به جنس مخالف وجود ندارد. گویی زن در این عبارت واگویی‌ای از شخصیت خود نویسنده است؛ زیرا رمان‌نویس با توسل به راوی، از ویژگی‌های نفسانی خود تعبیر می‌کند» (العید، ۱۹۸۶م، ص ۹۰) و «گویا زن‌ها تنها کسانی هستند که می‌توانند از زندگی زن و جزئیات فکری و روحی خاص آنان سخن بگویند» (سلون، ۱۹۹۱م، ص ۲۱۴).

ث- «و الاولاد في البيت او في الشارع.. كأسراب الذباب وفي أحسن حال كالصراصير الطيارة» (بركات، ۲۰۱۸، ص ۱۳). تشبیه رفت‌وآمد کودکان و حضورشان در کوچه و خیابان به گروه مگس‌ان یا زنبورهای وحشی و جیرجیرک‌ها، دال بر بی‌توجهی به حضور کودکان و دلالت ضمنی بر وجود فقری فزاینده که همه گروه‌ها را در بر گرفته و دیگر مجالی برای لذت بردن از وجود کودکان و نوجوانان باقی نگذاشته است.

ج- «المساحة الصغيرة التي انسحبت اليها من هذا العالم» (همان، ص ۱۷). به کار بردن عبارت مساحت کوچک به‌جای واژه خانه دال بر شدت فقر و نیاز مالی او دارد؛ به حدی که گذاردن نام خانه برای آن مکان کوچک برایش اصلاً جایگاهی ندارد، بلکه شاید مضحک هم باشد.

۲-۴. رمزگان نمادین

«در تعریف این رمزگان می‌توان گفت که خواننده در ابتدا به‌دنبال تمام نمادهایی است که راوی در روایت داستان به نوعی از آن بهره برده است و سپس راه را در ادامه با کشف تقابل‌های دوگانه و متضاد موجود در رمان پی می‌گیرد. به زبان ساده، ما در واقع کشف می‌کنیم که چگونه یک متن در قالب این تقابل‌های دوگانه شکل می‌گیرد و به‌دنبال نمادهایی هستیم که نویسنده به کار برده است» (بارت، ۱۹۷۰م، ص ۱۷). و «هدف این رمزگان نشان دادن ساختار چندظرفیتی و بازگشت‌پذیر داستان است؛ به‌گونه‌ای که احتمالاً خواننده به‌محض اینکه الگوی آن را تشخیص دهد، تقریباً از هر نقطه‌ای می‌تواند وارد آن شود»

(پین، ۱۳۹۲. ش، ص ۱۲). در داستان مورد بحث، هرکدام از شخصیت‌های مهم یک نماد محسوب می‌شوند و از این روی سعی شده است معانی و رای این نمادها به ترتیب اهمیّت بیان شود:

الف- «نامه» نماد تمام حرفه‌ای ناگفته‌ای است که روزگاری قهرمان داستان، شوق بیان آن‌ها را داشته، اما بنا به دلایلی هرگز جسارت به زبان آورد، نشان را نداشته است. در واقع نماد آخرین تلاش او برای عرضه مکنونات قلبی و تنها وسیله برای ثبت و ضبط باقی‌مانده افکار و در نهایت آخرین امید اوست: «رَبِّمَا تَكُونُ الرَّسَالَةُ الْوَحِيدَةُ فِي حَيَاتِي كُلِّهَا إِرْسَالًا وَاسْتِلَامًا» (برکات، ۲۰۱۸م، ص ۱۰).

ب- «مادر» در این داستان برخلاف آنچه اغلب در رمان‌ها و فیلم‌ها مشاهده می‌شود، نماد مهر و عاطفه نیست یا لاقبل برداشت قهرمان داستان از مادر، بیشتر یادآور ظلم است. به‌طور کلی مادر می‌تواند در این داستان نماد حاکم ظالم یا دشمن اشغالگر باشد که وطن (دوران کودکی) او را به تسخیر درآورده و سعی در تخریب و ایجاد تنش در آن را دارد. صحنه برجسته‌ای که می‌تواند تداعی‌کننده نقش مادر، به‌عنوان عنصری سلطه‌گر باشد، پاراگرافی است که شخصیت اصلی خاطره‌ای بیان می‌کند از دوران کودکی که هشت یا نه‌ساله بوده است و مادر او را تنها در قطار می‌گذارد که برای تحصیل به شهری دیگر رود؛ بی آنکه نظر فرزند را در این امر جویا شده باشد: «كُنْتُ أَنُوِي أَنْ أَكْتُبَ إِلَى أُمِّي عَنْ تِلْكَ اللَّحْظَةِ الَّتِي وَضَعْتَنِي فِيهَا فِي الْقِطَارِ، وَحْدِي وَأَنَا فِي الثَّامِنَةِ أَوْ التَّاسِعَةِ مِنْ عُمْرِي...» (همان، ص ۱۰).

ب- «محبوب اروپایی» نماد مدینه فاضله‌ای ست که سرشار از خوبی‌ها و نعمت‌هاست و در آن خبری از فقر، محدودیت، خشم، جنگ و قحطی نیست. کلاً نماد تمام آرزوهایی است که مهاجر غریب و رانده‌شده از کشور (قهرمان داستان) در زندگی‌اش، می‌تواند تصور کند: «كَيْفَ أَتَعْرِقُ لَاهِثًا حِينَ تَقْتَرِبِينَ وَ أَشْتَمُ رَقَبَتِكَ كَصَغَارِ الْحَيَوَانِ، لِأَنَّكَ مُشْرِقَةٌ وَ جَمِيلَةٌ حَذَّ إِحْرَاقِي، لِاتِحْتَاجِينَ إِلَيَّ كِي تُعَرِّفَنِي كَمَا إِنَّكَ شَهِيَّةٌ إِذْ يَكْفِيكَ أَنْ تَرَى ذَلِكَ فِي عَيُونِ الرِّجَالِ» (همان، ص ۱۳).

ت- «روستا» نماد کشورهای عربی جنگ‌زده‌ای است که به دست اشغالگران تخریب شده و از شدت قحطی و مریضی متروک گردیده و تحت فشار فقر، کمر خم کرده است: «قَلِيلٌ مَا أَذْكَرُهُ عَنْ ذَلِكَ الْمَكَانِ وَ سَكَانِهِ هَذِهِ أَمَكْنَةُ يَأْكُلُهَا الْجَرَبُ بِلِ الْبَرَصِ» (همان، ص ۱۴).

ث- «قطار» نماد مهاجرت و رفتن است. به طور کلی فرار از هرچه سختی، محنت و تنگدستی را یادآور می‌شود: «مذ تحرک القطار و هبطت علی ظلمة تشبه مغيب الشتاء، لم أخف و لم أبک لکننی غرقت فی رائحة البيض المسلوک النتنه...» (همان، ص ۱۰).

ج- «آپارتمان» در این داستان نماد کمترین میزان داشته‌های مهاجر عرب ازین دنیاست. آن قدر ناچیز است که حتی نمی‌توان نام خانه بر آن نهاد و تنها با عبارت «مساحت کوچک» از آن یاد می‌کند. «وقتی راوی حالت فکری و روحی قهرمانان را به محیطی که در آن هستند ارتباط می‌دهد، در واقع موجب می‌شود مکان از نقش دکور و چهارچوب حوادث فراتر رود» (حمدانی، ۱۹۹۱م، ص ۷۱). «أترجع فتتقدمین لاحتلال المساحة... حتی هذه الغرفة المفروشة صرث مثلک، أسمىها بیتاً...» (برکات، ۲۰۱۸م، ص ۱۶) «أعذرت عن هذا الاقتحام للمساحة الصغيرة...» (همان، ص ۱۷).

چ- «همسایه مرموز» نماد ترس و شکی است که بعد از تبعید یا مهاجرت، در جان و افکار مهاجران رخنه نموده و درصدد از بین بردن کمترین حق انسانی‌شان می‌باشد که همان حق حیات سالم است: «هناک رجل لا یکف عن النظر فی إتجاهی قد أشرت إلیه، بظاہر یدی بأن یکف وأن ینصرف عني أفهمته أني لست زبوناً للواطئین...» (همان، ص ۱۵).

ح- «قهرمان داستان» یعنی همان مرد مهاجر عرب، نماد تمام محرومیت‌ها، آرزوهای خفته و ازین‌رفته در مردم عرب کشورهای جنگ‌زده است که به‌خاطر گذراندن دوران کودکی‌شان در محیط پرتنش اشغال و جنگ، دچار کمبودهای عاطفی شده‌اند: «معک الحق، إلی أي حیاة قدأدعوک؟ فأننا مفلس حتی المهانة و أبدو للناس کأنی أعارض أقداری...» (همان، ص ۲۵). «هرکدام از شخصیت‌ها اعم از اصلی و فرعی، از عنصر مهمی چون راوی برخوردار هستند که نقش مؤلف را در متن ایفا می‌کنند و گاهی با شخصیت داستان امتزاج می‌یابد» (عزام، ۲۰۰۵، ص ۸۴).

خ- «کوکائین» می‌تواند نماد خوشی‌های زودگذر و راه فراری برای از بین بردن فشار محیطی باشد که نمی‌توان تغییری در آن ایجاد نمود؛ لذا عده‌ای از افراد که از نظر روحی دچار شکست و ضعف بیشتری در جامعه شده‌اند، گاه به‌زعم خویش برای تحمل این دست مصائب و برای پشت سر گذاردن زندگی اسفبار، برای خود چاره‌ای جز استفاده از مواد مخدر نمی‌یابند، که در نهایت نیز چیزی جز هذیان‌های ذهنی، روان‌پریشی و ایجاد شخصیت‌های پارانوییدی (مشخصه معتادین به کوکائین) که مبتلا

به اختلال شخصیت بدگمان می‌شوند، دستاوردی برایشان نخواهد داشت: «کیف تُفسِّرین ذلک؟ هل ستقولین إنَّها هذیاناتی و إنَّها البارنویا التي تصیب متعاطي الكوکابین؟...» (برکات، ۲۰۱۸م، ص ۱۶).

بنابر تعریفی که بارت از رمزگان نمادین ارائه می‌دهد که شامل تقابل‌های دوگانه هم می‌شود، به دو دسته از تضادهای موجود در متن نیز اشاره می‌کنیم. اولین دسته از تقابل را می‌توان به مقایسه دو شخصیت مهم داستان اختصاص داد که همان مهاجر عرب و محبوب اروپایی اوست. در دسته دوم به تضادهای اخلاقی خود قهرمان پرداخته می‌شود و می‌توان مجموعه یا فهرستی از تقابل‌ها را به صورت جدول تهیه نمود تا نمای کلی از دریافت‌های متضاد شخصیت‌ها با یکدیگر یا تقابل‌های درونی آن‌ها برای مخاطب شود و به این صورت کلیت موضوع برای خواننده قابل درک می‌شود.

جدول ۱- تقابل شخصیت قهرمان داستان (مرد مهاجر عرب) و محبوب اروپایی‌اش

خصوصیات محبوب اروپایی	خصوصیات مرد مهاجر عرب
ساذج (ساده)	متشکک (شکاک)
مُسامح (بخشنده)	حاکد (کینه‌توز)
الحبّ الجارف (عشق فراگیر)	عدم اظهار الحبّ (بروز ندادن عشق)
السلوک المنطقی (رفتار عقلانی)	متوهم (هذیانی و توهمی)
التعاطف (مهربانی)	الشماتة (سرزنشگر)
صحة الجسد و الروح (دارای سلامت جسم و روح)	متعاطی المخدرات (مصرف‌کننده مواد مخدر)
متفائل (خوش‌بین)	متشائم (بدبین)
المرح و الحيوی (شاد و پر انرژی)	المعاناة (رنجور و افسرده)
الرغبة بالحياة (مایل به زندگی)	عدم رغبة بالحياة (بی‌میل به زندگی)

جدول ۲- دوگانه‌های موجود در ظاهر و باطن قهرمان

ظاهر	باطن
الشجاع	الخائف
الأخلاص	النفاق
العاشق	المسیء
هادیء	عصبی
عطوف	عنیف

۲-۵. رمزگان فرهنگی یا ارجاعی

«این نوع رمزگان به بازگشایی دلالت‌های فرهنگی، که نوعی شناخت کلی از فضای فرهنگی و ایدئولوژی داستان است، می‌پردازد. به عبارت دیگر مجرای ارجاع متن به بیرون است؛ لذا آن را ارجاعی نیز می‌نامند و در واقع رمزگان فرهنگی جلوه بارز خود را در یک آوای جمعی و بی‌نام که در تجربه سستی آدمی ریشه دارد، می‌یابد» (پین، ۱۳۹۲ه.ش، ص ۱۲).

در این داستان مهم‌ترین واحد فرهنگی که نویسنده در پی تبیین و تحلیل آن است، موضوع «مهاجرت» است که در عصر حاضر برخی از ملیت‌ها و به‌طور خاص در این رمان، عرب‌هایی که به دلایل مختلف سیاسی، اجتماعی و جنگ از کشور خود رانده و به سمت اروپا رهسپار شده‌اند، بدان روی می‌آورند. نویسنده به دنبال روشنگری معضله‌هایی است که شخص پس از مهاجرت، مخصوصاً به صورت غیرقانونی، با آن‌ها دست به گریبان است؛ لذا در قسمت‌های مختلف رمان به اوضاع ناهنجار روحی و جسمی مهاجران مانند زندگی در سویت‌های کوچک یا کمپ‌های پناهندگی اشاره می‌کند که به مراتب سخت‌تر و تحقیرآمیزتر از زندگی‌ای است که در گذشته در کشور خودشان از آن بهره‌مند بوده‌اند.

نویسنده همچنین حالات روحی نامتعادل مهاجران را توصیف می‌کند و اذعان می‌دارد که بسیاری از ایشان برای فرار از افکار مغشوش خود، به اعتیاد روی می‌آورند تا بتوانند از نظر ذهنی به آرامش زودگذر دست پیدا کنند. تمام این مسائل را نویسنده در قالب داستان عاشقانه درام عرضه کرده و از تجربیات ناخوشایند مهاجر عرب، اعم از مشکلات مادی و نداشتن پاسپورت و اجازه اقامت و اینکه حتی با داشتن شغل مناسب، صفت «مهاجر غیرقانونی» تا همیشه همراه او خواهد بود برای اثبات و تعمیم ناهنجاری روحی بزرگ برای تمام پناهندگان سود جسته است.

ازجمله تعبیری که در متن نماینده این واحد فرهنگی هستند، می‌توان به صفحات آغازین داستان اشاره کرد که نویسنده دوران کودکی قهرمان را تشریح می‌کند. نویسنده روستایی را که قهرمان داستان در آن به دنیا آمده و حال به دلیل خشک‌سالی و بیماری‌های ناشی از جنگ‌های داخلی به مخروبه‌ای تبدیل شده است، این گونه به تصویر می‌کشد: «هذه أمكنة بأكلها الجرب، بل البرص» (بركات، ۲۰۱۸م، ص ۱۴). همچنین راوی در اواسط داستان، این گونه ب میزان فقر و سختی‌اش را پس از مهاجرت این گونه توصیف می‌کند: «غرفة بائسة في بناءة من شقق يستأجرها القوادون للعاهرات اللواتي يتمشين تحت في الشارع. بسيطة، نسَمِيها بيتاً» (همان، ص ۱۶).

در پایان داستان، نویسنده به موقعیت کاری مهاجران عرب می‌پردازد و بی‌ثباتی و نبود امنیت شغلی را برای مهاجران غیرقانونی این‌گونه بیان می‌کند: «عملتُ عند ذلك العسکری الانقلابی الذی فتح جریدة لیعلم الخلیقة أصول الديمقراطية» (همان، ص ۲۵).

۳. نتیجه

در این بررسی عناصر متفاوتی یافت شد. در ابتدای امر در رمزگان هرمنوتیک معمای اصلی این بود که چرا فرد مهاجر شروع به نوشتن نامه‌ای می‌کند که می‌داند در دنیای خارج گیرنده‌ای برای دریافت نامه او وجود ندارد و چون زمان در روایت داستان به صورت خطی نیست، نمی‌توان آغاز و پایان مناسبی برای آن قائل شد. خواننده در اوایل رمان به پاسخ برخی از پرسش‌های خود دست می‌یابد و برخی سؤالات نیز در پایان رمان به کمک رمزگان‌های دیگر آشکار شدند.

در رمزگان کنشی، مهم‌ترین موردی که آشکار شد، نوع شروع نامه توسط قهرمان داستان است که به صورت عاشقانه آغاز شده و مخاطب انتظار دارد توالی اتفاقات و کنش‌ها به همین صورت پیش رود؛ اما با توجه به اصول بارت که گزینه‌ای به نام «عنصر غافل‌گیری» برای رمزگان کنشی در نظر گرفته است، موضوعی کاملاً متفاوت را در ادامه داستان ذکر می‌کند که همان بیان و یادآوری رفتار مادر در کودکی شخصیت اصلی رمان است.

رمزگان معنابنی کارکردی برجسته در این روایت دارد؛ زیرا تمام رویدادها و شخصیت‌ها اعم از اصلی یا فرعی همگی دربردارنده معانی ضمنی هستند و مشخص شد مهم‌ترین شخصیتی که نقش محوری در بیان روایت و داستان‌پردازی داشت، «فرد مهاجر عرب» بود که در طول داستان حتی نامی برایش انتخاب نمی‌شود و تمام رمان حول محور او شکل می‌گیرد. همین که نویسنده برای شخصیت کلیدی رمانش نام و نشانی برنمی‌گزیند، خود اشاره به اهمیت درون‌مایه و چندلایه بودن داستان دارد. از مهم‌ترین معانی که از متن استخراج شده می‌توان به عبارت‌هایی مانند «کائنات» بلاجنس اشاره کرد که دلالت بر اهمیت نداشتن جنس زن در کشورهای جنگ‌زده دارد و اینکه زن‌ها در این محیط دیگر نمی‌توانند به جذابیت‌های زنانه خود شناخته شوند و گویی اصلاً از آغاز دارای این موهبت نبوده‌اند. در رمزگان نمادین چند نماد مهم به دست آمد. ازجمله آن‌ها نامه است که نماد تمام حرف‌های ناگفته مهاجر عرب است و دیگری محبوب اروپایی که نماد سرزمینی سرشار از صلح و تمام موهبت‌هایی است که انسان همواره به دنبال رسیدن به آن است. در

تقابل‌های نمادین تضادهای شخصیتی قهرمان داستان و تقابل‌های نقش اصلی و نقش مکمل او که همان محبوب اروپایی او بود، مشخص شد. در سطح رمزگان فرهنگی نیز باید گفت ایدئولوژی غالب با توجه به اشاراتی که نویسنده در توصیف احوالات شخصیت‌های رمان خود دارد، نپذیرفتن ظلم، نکوهش ستمگران حاکم و ستایش آزادگی است.

منابع

- اکبری زاده، فاطمه. (۱۴۰۱ ه.ش). الکرنفالیه فی روایة برید اللیل لهدی برکات. مجله الجمعية الايرانية للغة العربية وآدابها. فصلیه علمیة محكمة. ع ۶۴. ص ۴۷ - ۷۲.
- ایمان، بوقرة. (۲۰۲۰ م). «بنیه الشخصیه فی روایة برید اللیل لهدی برکات». رساله الماجستير. البويرة الجزائرية.
- بارت، رولان. (۲۰۰۲ م). مدخل إلى التحليل النبیوی للقصص. ترجمة منذر عیاشی. ط ۲. مرکز الإنماء الحضاری.
- بارت، رولان. (۱۹۸۸ م). النقد النبیوی للحکایة. ترجمة أنطوان أبوزید. ط ۱. بیروت: عویدات.
- برکات، هدی. (۲۰۱۸ م). برید اللیل. ط ۱. بیروت: دار الآداب.
- برهومه، عیسی. (۲۰۰۲ م). اللغة و الجنس، حفریات اللغویة فی الذکورة و الاثویة. عمان: دار الشروق.
- سلون، رامان. (۱۹۹۱ م). النظرية الادبیة المعاصرة. ترجمة جابر عصفور. ط ۱. قاهره: دار الفكر.
- عزام، محمد. (۲۰۰۵ م). شعرية الخطاب السردی. دمشق: اتحاد الکتاب العرب.
- العید، یمنی. (۱۹۸۶ م). الراوی الموقع و الشكل. بیروت: مؤسسة الإبحاث العربیة.
- لحمدانی، حمید. (۱۹۹۱ م). بنية النص السردی من منظور النقد الادبی. ط ۱. بیروت: المركز الثقافی العربی.
- احمدی، بابک. (۱۳۹۲ ه.ش). ساختار و تأویل متن. چ ۱۵. تهران: مرکز.
- آلن، گراهام. (۱۳۹۲ ه.ش). رولان بارت. ترجمة پیام یزدان‌جو. چ ۲. تهران: مرکز.
- امامی، نصرالله. (۱۳۷۷ ه.ش). مبانی و روش‌های نقد ادبی. چ ۲. تهران: دیبا.
- بارت، رولان. (۱۳۹۴ ه.ش). اس/زد. ترجمة سپیده شکری‌پوری. تهران: افروز.
- پین، مایکل. (۱۳۹۲ ه.ش). بارت و فوکو و آلتوسر. ترجمة پیام یزدان‌جو. چ ۴. تهران: مرکز.
- پاینده، حسین. (۱۳۹۷ ه.ش). نظریه و نقد ادبی. ج ۱. چ ۲. تهران: سمت.
- چندلر، دانیال. (۱۳۸۷ ه.ش). مبانی نشانه‌شناسی. ترجمة مهدی پارسا. چ ۱. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و هنر اسلامی.
- خداوردی، سمیه. (۱۴۰۰ ه.ش). «تجلیات المیتاسرد فی روایة برید اللیل لهدی برکات». فصلنامه لسان مبین. ص ۵۳ - ۷۰.
- خلیل‌نژاد اصل، غریب. (۱۴۰۲ ه.ش). «واکاوی نوشتار زنانه رمان برید اللیل هدی برکات در پرتو نظریه نقد وضعی زنان از الین شوالتز». پژوهشنامه نقد ادب عربی. س ۱۳. ش ۲۶.
- سجودی، فرزاد. (۱۳۸۷ ه.ش). نشانه‌شناسی کاربردی. چ ۱. تهران: علم.

عابدینی، فاطمه. (۱۴۰۰.ش). «بررسی روایت /پیزودی در رمان برید اللیل از هدی برکات». نشریه نقد ادب معاصر. ص ۲۷۱ - ۲۹۴.

معصومی، مهران. (۱۴۰۰.ش). «تکنیک آشنایی زدایی اشک洛夫سکی در اپیزودهای رمان برید اللیل». مجله الجمعية العلمية الإيرانية للغة، العربية و آدابها. فصلية علمية محكمة. س ۱۸. ش ۲. ص ۱۰۵ - ۱۲۶.

معصومی، مهران. (۱۴۰۲.ش). «انعکاس ناله‌های درونی فرودست در پرتو واگویه‌های درونی برید اللیل». پژوهشنامه ادبیات داستانی. ش ۱۲. ص ۱۸۱ - ۲۰۷.

میرصادقی، جمال؛ و میمنت ذوالقدر. (۱۳۷۷.ش). *واژه‌نامه هنر داستان‌نویسی*. چ ۱. تهران: مهناز. میرعمادی، سیدعلی. (۱۳۸۴.ش). *فرهنگ توصیفی نشانه‌شناسی*. ترجمه مهدی پارسا. چ ۱. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و هنر اسلامی.

References

Ahmadi, Babak, (1392), "Text Structure and Interpretation", Tehran, Center, 15th edition. [In Persian].

Al-Eid, Yemeni (1986), "The Narrator, Position and Form," Beirut: Arab Research Foundation. [In Arabic].

Allen, Graham, 2013, "Roland Barthes", translation: Payam Yazdan Jo, Tehran, Center, second edition. [In Persian].

Akbarizadeh, Fatemeh (1401), "Al-Karnafaliyyah in the Narrative of Barid Al-Lil Lahdi Barakat", Journal of the Iranian Society for Arabic Language and Etiquette, Al-Mahkah Quarterly, No. 64, Kharif 1401, pp. 47-72. [In Arabic].

Abedini, Fatemeh (1400), "Examination of the episodic narrative in the novel Barid al-Lil by Hoda Barkat", Contemporary Literature Review, Autumn and Winter 1400, pp. 271-294. [In Persian].

Azzam, Muhammad (2005), "The Poetics of Narrative Discourse," Damascus: Arab Writers Union. [In Arabic].

Barkat, Hoda, (2018), "Brid Al-Lil", Dar Al-Adaab Publishing House and Al-Tawzieh, Beirut, Lebanon, Al-Tabba Al-Woli. [In Arabic].

Barth, Roland (2002), "Introduction to Al-Tahleel Al-Baniwi Lal-Qasas", translation: Munzar Ayashi, Al-Inma Al-Hadari Center, second edition. [In Arabic].

Barth, Rolland (1988), "Al-Naqd Al-Baniwi Lahkayyah", translated by Antoine Abu Zaid, vol. 1, Beirut, Paris,: Manishurat Awaidat. [In Arabic].

Barth, Roland (2014), "S/Z", translated by Sepideh Shukri Puri: Tehran: Afroz. [In Persian].

Barhouma, Issa (2002), Language and Gender, Linguistic Excavations in Masculinity and Femininity, Amman: Dar Al-Shorouk for Publishing and Distribution. [In Arabic].

Chandler, Daniyal (1387), "Fundamentals of Semiotics", translation: Mehdi Parsa, Tehran: Research Institute of Islamic Culture and Art, first edition. [In Persian].

Emami, Nasrallah, (1377), "Basics and Methods of Literary Criticism", Tehran: Diba, second edition. [In Persian].

Iman, Bougharia (2020), "The Structure of the Personality in the Novel Night Mail by Hodi Barakat", a dissertation to obtain a bachelor's degree, supervised by Professor: Latrash Saliha, Bouira, Algeria. [In Arabic].

Khalilnejad Asl, Gharib (1402), "Analysis of female writing in Hoda Barakat's novel Brid Al-Lil in the light of Elaine Showalter's theory of criticism of women's status", Research Journal of Criticism of Arabic Literature, Volume 13, Spring and Summer, Number 26. [In Persian].

Khodavardi, Samiya (1400), "The Manifestations of Al-Mitasard in the Narrative of Barid Al-Lil Lahdi Barakat", Lasan Mobin Quarterly, Summer 1400, pp. 53-70. [In Persian].

Lahmdani, Hamid (1991), "The Structure of the Narrative Text from the Perspective of Literary Criticism," First Section, Beirut, Arab Cultural Center. [In Arabic].

Masoumi, Mehran (1400), "Eshklovsky's defamiliarization technique in the episodes of the novel Barid Al-Lil", Al-Jamaiya Al-Ilamiya Al-Iraniya Journal of Language, Arabic and Manners, Al-Sahlia Al-Mahqiya Quarterly, 18th year, No. 2, pp. 105-126. [In Persian].

Masoumi, Mehran (1402), "Reflection of the internal moans of the inferior in the light of the internal expressions of Barid Al-Lil", Fiction Literature Research Journal, 12, pp. 181-207. [In Persian].

Mir Emadi, Seyed Ali (1384), "Descriptive culture of semiotics", translated by Mehdi Parsa, Tehran: Research Institute of Islamic Culture and Art, first edition. [In Persian].

Mir Sadeghi, Jamal and Zulqader, Maimant, (1377), "Dictionary of the art of story writing", Tehran: Mahnaz, first edition. [In Persian].

Payandeh, Hossein (2017), "Literary Theory and Criticism", Volume 1, Tehran: Side 2. [In Persian].

Payne, Michael (2012), "Barth and Foucault and Althusser", translated by Payam Yazdan Jo, Tehran, Center, 4th edition. [In Persian].

Sojodi, Farzan (1387), "Applied Symbology", Tehran: Alam, first edition. [In Persian].

Sloan, Raman (1991), "Contemporary Literary Theory", translated by: Jaber Asfour, first chapter, Cairo, Dar Al-Fikr. [In Arabic].

التحليل النبوي للقصة الأولى من رواية هدى بركات «بريد الليل»

فريبرز حسين جاززاده^١، افسانه هادي زاده^٢، محمد شايجان مهر^٣

١ استاذ مساعد، قسم اللغة العربية وآدابها، بجامعة كاشمر، ايران.

٢ طالبة الدكتوراه، قسم اللغة العربية وآدابها، بجامعة كاشمر، ايران.

٣ استاذ مساعد، قسم اللغة العربية وآدابها، بجامعة كاشمر، ايران.

معلومات المقالة الملخص

نوع المادة:	أحد فروع نقد النصوص الأدبية هو النقد النبوي، حيث يتم استكشاف الهياكل والعلاقات بين المكونات والقواعد. يعد «رولاند بارت» (١٩١٥-١٩٨٠) أحد مؤسسي المدرسة النبوية، الذي اقترح طريقة لتحليل النص تسمى «الشفرات الخمس»، والتي تستكشف الطبقات الفعلية والغامضة والضمنية والثقافية والرمزية للنص. يحاول البحث الحالي تحليل بنية رواية «بريد الليل» للكاتبة
مقالة محكمة	هدى بركات استنادا إلى هذه النظرية اعتمادا على المنهج الوصفي التحليلي؛ ومن أهم النتائج التي تم الحصول عليها من هذا التحليل هو توضيح استخدام المؤلف للسرديات الفرعية في شكل كتابة الرسائل لتوصيف وتصور القضايا الاجتماعية مثل ظواهر الحرب واللاجئين، كما يشير إلى عدم وجود نماذج فعالة. على مستوى الأسرة والمجتمع، ويمكن أيضاً رؤية مخططات الطاعة والحرمان التي أدت إلى خلق طبقات شخصية غير متوازنة لدى بطل الرواية واتضح أن المؤلف في القصة الأولى من رواية بريد الليل استخدم أحياناً الأمثال أو بعض المعتقدات الدينية وشظايا الكلمات لتعزيز مفاهيمه التربوية.
تاريخ الوصول:	١٤٠٢/١١/٠٩
تاريخ القبول:	١٤٠٣/١٠/٠٥

الكلمات المفتاحية: التحليل النبوي، الشفرات الخمس، رولاند بارت، رواية بريد الليل، هدى بركات.

الاقتباس: حسين جاززاده، فريبرز؛ هادي زاده، افسانه؛ شايجان مهر، محمد. (١٤٠٤ ش) التحليل النبوي للقصة الأولى من رواية هدى بركات «بريد الليل» في ضوء نظرية الشفرات لرولاند بارت، فصلية لسان مبین العلمية، مقالة محكمة، السنة السابع عشرة، الدورة الجديدة، العدد الواحد والستون، خريف ١٤٠٤، ص ١٢٩-١٠٧.

المعرف الرقمي: 10.30479/lm.2024.19901.3685

حقوق التأليف والنشر © المؤلفون.

الناشر: جامعة الإمام الخميني (ره) الدولية.